

ЕКОНОМІЧНА КОНКУРЕНЦІЯ В ПЛОЩИНІ ФІНАНСОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Анотація. Проаналізовано особливості сучасного етапу глобалізації світової економіки. Визначено основні позитивні чинники й негативні наслідки глобалізації. Розкрито напрями впливу глобалізації на конкуренцію в національній економіці.

Аннотация. Проанализированы основные особенности современного этапа глобализации мировой экономики. Определены основные положительные факторы и негативные последствия процесса глобализации. Раскрыты направления влияния глобализации на конкуренцию в национальной экономике.

Annotation. In the article peculiarities of the present-day stage of economic globalization were analysed. The main positive factors and negative affects of globalization were determined. Directions of influence of globalization on the national economy were also revealed.

Ключові слова: глобалізація, глобальна конкуренція, прями іноземні інвестиції, транснаціональні корпорації.

У останній чверті ХХ – на початку ХХІ століття на економічний, соціальний і політичний розвиток дедалі більше впливає процес глобалізації. Основними формами її прояву є, зокрема, зростання обсягів міжнародної торгівлі та інвестицій, лібералізація й дерегуляція руху капіталів, диверсифікація світових фінансових ринків, істотне збільшення ролі ТНК у світових господарських процесах, загострення глобальної конкуренції, формування системи глобального менеджменту тощо.

Розуміння сутності, змісту, а також причин суперечливості процесів формування глобалізованого суспільства, можливого позитивного й негативного впливу цих процесів має сприяти формуванню більш виваженої економічної політики держави.

Досить активно досліджуються проблеми впливу процесу глобалізації на світову економіку такими вченими, як: О. Білорус, Б. Данилишин, В. Сіденко, О. Швиданенко, Н. Гражевська та ін. Окремі аспекти особливостей сучасного процесу глобалізації ґрунтовно висвітлені й у західній економічній літературі, зокрема, у працях Дж. Стігліца, В. Гейця, Г. Томпсона, А. Драха і Є. Макґрю.

Метою статті є визначення впливу процесу фінансової глобалізації на конкуренцію в національній економіці.

Головною передумовою глобалізації є інформаційна революція. Новітні технології як результат останньої великою мірою сприяли інтеграції й уніфікації сучасного світу. Аналіз теорії і практики економічного розвитку дає змогу виділити найхарактерніші ознаки глобалізації, а саме:

- 1) стихійний характер здійснення та спрямованість на реалізацію короткострокових інтересів розвинутих країн, загальний вигравш яких від високого рівня відкритості національних економік перевищує їхні втрати;
- 2) поглиблення нерівномірності розвитку та посилення диспропорцій світової економіки;
- 3) ігнорування соціально-економічної, культурної, історичної специфіки розвитку національних економік, яка обмежує історичні альтернативи;
- 4) обмеження національного суверенітету та посилення диктату з боку міжнародних фінансових інституцій [1, с. 292–296].

Глобалізацію визначають інтенсивність, обсяг і вартість міжнародних трансакцій у інформаційній, фінансовій, комерційній, торговельній і адміністративній сферах у всесвітньому масштабі. Різке зростання обсягів цих операцій протягом останнього десятиліття й унаслідок цього їх рівня є проявом глобалізації, що найкраще піддається виміру. Саме наростання всесвітньої економічної нестійкості з розвитком глобалізації актуалізує проблему забезпечення відповідності між процесами лібералізації глобального переміщення ресурсів, з одного боку, та забезпеченням глобального узгодження національних інтересів і глобального регулювання основних структурних пропорцій обміну – з іншого.

Варто також враховувати, що в умовах глобалізації змінюється зовнішнє середовище діяльності суб'єктів господарювання, зокрема:

національні ринки споживчих товарів, капіталів, технології, робочої сили тощо щоразу більше інтегруються та включаються в єдиний світовий ринок, де іноземні фірми діють на однакових правах із національними, а передача інформації, розрахунки здійснюються в режимі реального часу через Інтернет;

обсяг і умови реалізації товарів дедалі частіше визначаються не на ринку, як це було раніше, а ще до початку виробництва, на підставі довгострокових контрактів із конкретними замовниками;

у загальному обсязі пропонованої на ринку продукції все більшу роль відіграють не стандартні матеріальні блага, а послуги, науково-технічні розробки, а також складні технічні комплекси;

ціни визначаються витратами на одиницю споживчого ефекту, а не продукції. У міру насичення ринку зростає роль нецінової конкуренції, спостерігається істотна розбіжність цін для різних сегментів ринку;

у структурі витрат виробництва зростає частка трансакційних, спрямованих у інші сфери діяльності, й

Під впливом глобалізації динамічного розвитку набуває світова конкуренція. Глобальна конкуренція — це багатоаспектна категорія, котра відображає процес суперництва цивілізацій, регіонів, країн, глобальних галузей, ТНК та інших суб'єктів глобального простору за конкурентні переваги в умовах високого рівня монополізації, посилення сукупного впливу раніше ізольованих чинників та зміни всієї парадигми їх розвитку. Таким чином, з одного боку, конкуренція будь-якого рівня покликана слугувати підвищенню конкурентоспроможності й ефективності суб'єктів господарювання, а з іншого — за умов домінування глобальних монополій є інструментом пригнічення слабших учасників сильнішими через несумісність фундаментальних інтересів.

На сучасному етапі глобальна конкуренція ведеться вже не так між країнами, як між наднаціональними відтворювальними системами, кожна з яких об'єднує, з одного боку, національні системи нагромадження капіталу, а з іншого — ТНК, що працюють у масштабах світового ринку. Глобальний економічний розвиток визначається поєднанням двох суперечливих тенденцій, а саме: підпорядкування світової економіки інтересам транснаціонального капіталу та конкуренції національних економічних систем.

Науковці дедалі більше схильні вважати, що глобалізація веде до формування глобальної конкуренції як нового історичного феномену, головними особливостями якої є: виникнення й розвиток конкурентних відносин у інтегрованому просторі; зміна суб'єктами глобальної економіки кінцевих цілей їхньої діяльності, що зумовлює орієнтацію не на прибуток, а на масштаби вивільнення ліквідних ресурсів для виконання певних стратегічних завдань; загострення конкуренції та домінування деструктивної складової глобальної конкуренції, що різко уповільнює розвиток деяких країн; необхідність координації контролю над інститутами державної влади між представниками транснаціонального й національного капіталу; зростання ролі ТНК у конкурентній глобальній боротьбі за рахунок інтенсифікації процесів злиття й поглинання; трансформація ТНК у глобальні компанії та забезпечення ними конкурентних переваг на основі унікальних корпоративних стратегій і синергетичних можливостей інтеграції локальної і глобальної конкуренції [3, с. 57].

На думку багатьох українських науковців, в епоху глобалізації виникають нові чинники, що визначають ступінь конкуренції або концентрації на ринках. Насамперед, це позитивні зовнішні мережні ефекти, фрагментація виробництва між різними країнами і вплив міжнародної конкуренції на ринкову владу національних монополій.

Однак глобалізація має й інший бік. Так, непоодинокими є випадки, коли дії іноземних фірм негативно впливають на внутрішню конкуренцію. Головними чинниками збитковості основної діяльності промислових підприємств є зміна умов зовнішнього середовища, втрата колишніх ринків збуту, загострення конкуренції при виході на нові ринки, недостатня розвиненість внутрішнього ринку. Українські підприємства практично не можуть реалізувати свою продукцію, адже імпортери при вивезенні товарів із країни походження отримують компенсацію ПДВ на повну вартість товару, а при ввезенні в Україну — сплачують його, виходячи із заниженої митної вартості. Унаслідок цього імпортер отримує пільги, що майже дорівнюють ставці ПДВ в Україні. Недобросовісна конкуренція з боку імпортерної продукції робить її у 1,5 – 2 рази дешевшою за аналогічну українську та призводить до втрати внутрішнього ринку національними виробниками. Разом із тим приплив іноземних товарів обмежує можливості виробників монополізувати ринки.

На думку багатьох експертів, у ході реалізації взятих Україною зобов'язань щодо СОТ та формування зони вільної торгівлі з ЄС відбуватиметься подальше зростання відкритості внутрішнього ринку й конкурентного тиску на українських виробників. Інерційність розвитку української економіки, слабкість інвестиційного потенціалу не дають змоги динамічно реагувати на зміни у споживчому й інвестиційному попиті, структура якого зміщується в напрямі продукції з вищими технічними характеристиками. Перехід від цінової до технологічної конкуренції, а в низці галузей навіть до сервісної вимагає якісних змін у підходах до забезпечення конкурентоспроможності українських підприємств [4, с. 19].

Глобалізація економіки зумовлює загострення конкурентної боротьби, виживання окремих суб'єктів у якій є проблематичним. Отже, постає потреба у пошуку шляхів оптимізації діяльності підприємств у різних сферах глобалізованої економіки.

Таким чином, проведене дослідження дає змогу стверджувати, що поглиблення глобалізації тісно пов'язане з поступальним розвитком світової економіки. Глобалізація породжує фундаментальні зміни у функціонуванні світової економіки, починаючи з об'єктивної потреби у створенні світових наднаціональних органів, які контролювали б діяльність ТНК, та закінчуючи різноманітними викликами й загрозами. Поряд із позитивними наслідками глобалізації є й негативні, зокрема фінансові кризи, що завдають удару, насамперед, найменш розвинутих країнам. Виникають також нові чинники, які визначають конкуренцію на ринках. Фундаментальні якісні й кількісні зміни в умовах глобальної конкуренції потребують безпрецедентних організаційних і структурних перетворень на основі міжнародного менеджменту.

Наук. керівн. Астахова І. Е.

Література: 1. Гражевська Н. І. Економічні системи епохи глобальних змін / Гражевська Н. І. — К. : Знання, 2008. — 432 с. 2. Стратегічні виклики XXI століття / суспільству та економіці України : у 3-х т. Т. 3 : Конкурентоспроможність української економіки / за ред. В. М. Гейця, В. П. Семиноженка, Б. Є. Кваснюка. — К. : Фенікс, 2007. — 555 с. 3. Швиданенко О. А. Глобальна конкурентоспроможність: теоретичні та прикладні аспекти : монографія / О. А. Швиданенко. — К. : КНЕУ, 2007. — 312 с. 4. Українська економіка сьогодні — досягнення, проблеми, перспективи / Я. Жаліло, Я. Базилюк, Я. Белінська та ін. — К. : НІСД, 2007. — 92 с.